

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1831

Vragen van het lid **Bruyning** (Nieuw Sociaal Contract) aan de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over *het onder verscherpt toezicht stellen van de ZIKOS-afdelingen Harreveld en Zetten* (ingezonden 23 april 2024).

Antwoord van Staatssecretaris **Van Ooijen** (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) (ontvangen 27 mei 2024). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2023–2024, nr. 1728.

Vraag 1

Heeft u kennis genomen van het bericht dat de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) de ZIKOS-afdelingen in Harreveld en Zetten onder verscherpt toezicht heeft gesteld?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Kunt u concreet maken wat dat verscherpte toezicht precies inhoudt en waarom dat toezicht borgt dat niet opnieuw een kind in een instelling, ontoelaatbaar in zijn of haar vrijheid wordt beperkt door onwettelijke isolatiemaatregelen of hardhandig en ongeoorloofd wordt vastgepakt?

Antwoord 2

De jeugdzorgaanbieders die ZIKOS afdelingen hebben, willen stoppen met de ZIKOS. Zo lang er nog kinderen verblijven op de ZIKOS-afdelingen vindt de inspectie het noodzakelijk om de voortgang van de benodigde verbeteringen bij beide afdelingen te volgen. Door het instellen van verscherpt toezicht bij deze twee jeugdzorgaanbieders wil de inspectie bereiken dat de kinderen die nu nog op de ZIKOS-afdelingen verblijven passende hulp krijgen. De jeugdhulpaanbieders krijgen de kans om binnen zes maanden de tekortkomingen die de inspectie heeft gezien weg te nemen. Inspecteurs houden gedurende deze periode van verscherpt toezicht nauw contact met de instelling, bijvoorbeeld door extra (onverwachte) bezoeken te doen. Ook kan de IGJ op andere wijze onderzoek doen en de voortgang monitoren. Daarnaast is, voor de jeugdigen die nog op de ZIKOS afdelingen verblijven,

¹ Persbericht Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd d.d. 18 april 2024

het ondersteuningsteam Zorg voor Jeugd (OZJ) betrokken om voor deze jeugdigen in samenspraak met naasten en professionals een passend (alternatief) zorgaanbod te organiseren.

Vraag 3

Kunt u aangeven welke gevolgen de IGJ verbindt wanneer een instelling zoals Zikos nauwelijks nog vaste personeelsleden inzet en niet de hoog specialistische zorg levert waarvoor wel wordt gedeclareerd door de inzet van onvoldoende opgeleid en gekwalificeerd personeel?

Antwoord 3

De IGJ volgt nauw bij de ZIKOS-afdelingen via het verscherpt toezicht hoe de jeugdhulpaanbieders de benodigde verbeteringen doorvoeren. De inzet van voldoende opgeleid en toegerust personeel is hier onderdeel van. Als blijkt dat er tijdens het verscherpt toezicht onvoldoende verbeteringen zijn, dan kan de inspectie zwaardere (bestuursrechtelijke) maatregelen inzetten. Mocht de IGJ bij een andere jeugdhulpaanbieder constateren dat er sprake is van onvoldoende opgeleid en gekwalificeerd personeel, dan maakt de IGJ op maat een afweging welke interventie hierbij passend is.

Vraag 4

Ziet u het verscherpte toezicht als een vorm van toezicht op een «inspanningsverplichting» van de betreffende instelling om verbeteringen door te voeren, of als een vorm van toezicht op het resultaat dat hoe dan ook geen buitenwettelijke en daarom ongeoorloofde vrijheidsbeperkende maatregelen worden genomen, of jongeren buiten de in de Jeugdwet geregelde gevallen fysiek worden begrensd?

Antwoord 4

De IGJ heeft verscherpt toezicht ingesteld omdat de IGJ wil bereiken dat de jongeren die nu nog op ZIKOS-afdelingen verblijven passende zorg krijgen die voldoet aan wetten en/of veldnormen voor goede zorg aan jeugdigen. Het verscherpt toezicht is tevens ingesteld om te bevorderen dat IHUB en Pactum de benodigde verbeteringen voortvarend doorvoeren en borgen.

Vraag 5

Is het waar dat u de IGJ gevraagd heeft om te reflecteren op vorm en inhoud van het toezicht op de gesloten jeugdzorg? Vindt u dat de IGJ in haar toezichthoudende taak als het gaat om Woodbrookers en Zikos tekort is geschoten?

Antwoord 5

De IGJ heeft op eigen initiatief besloten te reflecteren op haar toezicht op de ZIKOS-afdelingen. Daaruit moet blijken welke lessen de IGJ kan trekken uit het toezicht op de ZIKOS. In ieder geval gaat de IGJ bezien hoe zij ervaringsdeskundigen beter kan betrekken bij het toezicht. Uit de reflectie moet blijken of de IGJ haar toezichthoudende taak beter had kunnen uitvoeren, en zo ja hoe.

Vraag 6

Zo ja, welke maatregelen treft u dan als verantwoordelijke Minister om het toezicht te versterken? En bent u van mening dat met het huidige instrumentarium de IGJ voldoende uitgerust is om toezicht te kunnen houden en passend te handhaven?

Antwoord 6

De IGJ is voldoende toegerust om toezicht te kunnen houden en passend te handhaven. Ik ben daarom niet voornemens om maatregelen te nemen om het toezicht van de IGJ nog verder te versterken. Wel volg ik met aandacht welke lessen de IGJ trekt uit de reflectie op haar toezicht op de ZIKOS-afdelingen.

Vraag 7

Als u dat niet vindt, kunt u dan uitleggen hoe het kan dat pas nadat Jason Bhugwandas zijn rapport «Eenzaam Gesloten» aan de IGJ geeft, de IGJ tot onderzoek overgaat en in overwegende mate de schokkende ervaringen van

jongeren feitelijk voor juist houdt en op die grond Zikos onder verscherpt toezicht stelt? Had de IGJ niet eerder moeten en kunnen ingrijpen?

Antwoord 7

De gespreksverslagen die Jason Bhugwandass voorafgaand aan publicatie van zijn rapport deelde, vormden voor de IGJ aanleiding om direct toezichtsbezoeken af te leggen bij de betreffende ZIKOS-afdelingen. Deze informatie van Jason Bhugwandass bevatte voor de IGJ nieuwe signalen, die zij niet heeft kunnen ophalen in haar eigen toezicht naar de gesloten jeugdhulp.² Op basis van de conclusies naar aanleiding van de meest recente bezoeken heeft de IGJ verscherpt toezicht ingesteld.

De Inspectie reflecteert op dit moment op het eigen toezicht op de ZIKOS-afdelingen en welke lessen hieruit te trekken zijn. Dat geldt ook voor de vraag of de IGJ eerder had kunnen of moeten ingrijpen.

Vraag 8

Is het waar dat in Zikos er vooral suïcidale jongeren werden geplaatst op de zwaarste afdeling van Zikos en dat deze plaatsing werd gegrond op het gevaar dat de jongere voor zichzelf of voor anderen oplevert?

Antwoord 8

Het klopt dat vooral jongeren werden aangemeld met veelal hoog risico op suicide en of automutilatie. De grond voor een plaatsing op een ZIKOS-afdeling is altijd gebaseerd op de wet: jeugdhulp is noodzakelijk in verband met ernstige opgroei- en opvoedingsproblemen van de jeugdige die de ontwikkeling naar volwassenheid ernstig belemmeren en die maken dat de opneming en het verblijf noodzakelijk en geschikt zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan de hulp die nodig is onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken. Vaak zijn jongeren een gevaar voor zichzelf i.v.m. genoemde suicide dan wel automutilatie of voor anderen (vanwege forse agressie) maar niet noodzakelijkerwijs.

Vraag 9

Onderschrijft u dat het begrip «ernstig nadeel» in de Wet verplichte ggz onder meer het risico afdekt dat de patiënt zichzelf of anderen in levensgevaar brengt en dat op basis van dit criterium er verplichte zorg moet worden opgelegd?

Antwoord 9

Ernstig nadeel kan inderdaad betekenen dat sprake is van levensgevaar. In de Wet verplichte ggz (Wvvggz) wordt ernstig nadeel omschreven als het bestaan van of het aanzienlijk risico op:

- a. levensgevaar, ernstig lichamelijk letsel, ernstige psychische, materiële, immateriële of financiële schade, ernstige verwaarlozing of maatschappelijke teloorgang, ernstig verstoorde ontwikkeling voor of van betrokkene of een ander;
- b. bedreiging van de veiligheid van betrokkene al dan niet doordat hij onder invloed van een ander raakt;
- c. de situatie dat betrokkene met hinderlijk gedrag agressie van anderen oproept;
- d. de situatie dat de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar is.

Naast dat sprake moet zijn van ernstig nadeel moet aan meer voorwaarden worden voldaan om verplichte zorg op grond van de Wvvggz te mogen verlenen. Indien het gedrag van een persoon als gevolg van zijn psychische stoornis leidt tot ernstig nadeel kan als uiterste middel verplichte zorg worden verleend, indien aan vier cumulatieve voorwaarden wordt voldaan. Er moet dus een verband zijn tussen de stoornis en het gedrag. De vier voorwaarden houden in dat er geen mogelijkheden zijn voor zorg op basis van vrijwilligheid en dat er voor betrokkene geen minder bezwarende alternatieven met het beoogde effect zijn. Daarbij moet het verlenen van verplichte zorg, gelet op het beoogde doel van verplichte zorg evenredig zijn

² Rapport Horizon Jeugdzorg, locatie 't Anker in Harreveld, IGJ 2024 en Rapport Pactum, locatie Zetten, IGJ 2024

en moet redelijkerwijs te verwachten zijn dat het verlenen van verplichte zorg effectief is.

Vervolgens kan verplichte zorg alleen worden opgelegd op basis van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van een crisismaatregel of een zorgmachtiging, een beslissing tot tijdelijke verplichte zorg voorafgaand aan een crisismaatregel of in geval van een noodsituatie.

Vraag 10

Is het waar dat de Jeugdwet dit criterium niet kent en vindt u dat in die gevallen dat sprake is van dreigende suïcidaliteit gesloten jeugdhulp een geëigende maatregel is die voorgaat op verplichte zorg?

Antwoord 10

In de Jeugdwet is het begrip ernstig nadeel niet opgenomen. Een machtiging voor gesloten jeugdhulp kan worden verleend indien jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren. Daarnaast moet de opnemings- en het verblijf noodzakelijk en geschikt zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken en moeten er geen minder ingrijpende mogelijkheden zijn om de opgroei- en opvoedingsproblemen te behandelen. Indien een jeugdige is opgenomen met een machtiging gesloten jeugdhulp kunnen vrijheidsbeperkende maatregelen alleen worden toegepast als is voldaan aan de voorwaarden die zijn opgenomen in hoofdstuk 6 van de Jeugdwet. Die voorwaarden komen overeen met de voorwaarden van de Wvvgz.

Bij iedere individuele jeugdige moet worden afgewogen of verplichte zorg op grond van de Wvvgz of plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling noodzakelijk is. Indien ernstige opgroei- en opvoedingsproblemen voorliggend zijn, dan ligt een machtiging voor gesloten jeugdhulp in de rede.

Vraag 11

Is het waar dat een gesloten plaatsing van een jongere niet zonder meer inhoudt dat de jongere wordt geplaatst in een instelling waar ook psychiatrische hulp bij suïcidaliteit wordt aangeboden? Vindt u dat bij suïcidaliteit gesloten jeugdhulp mag worden ingezet, ook zonder voorafgaande beoordeling door een psychiater?

Antwoord 11

Als het gaat om plaatsing op beide ZIKOS-afdelingen heeft de IGJ in de rapporten die ten grondslag liggen aan het verscherpt toezicht geconstateerd dat op beide afdelingen een psychiater werkzaam is, zij het voor een beperkt aantal uren. De IGJ vond ook dat de werkwijze die de ZIKOS-Harreveld hanteert onvoldoende aansluit op de problematiek van een deel van de jongeren, waardoor niet alle jongeren passende hulp krijgen. En dat op ZIKOS-Zetten de deskundigheid, kennis en expertise van de (psychische) problematiek van de jongeren over het geheel genomen onvoldoende was. Ik vind dat aan een gesloten plaatsing een verklarende analyse vooraf moet gaan. De verklarende analyse geeft inzicht in de samenhang van de vragen/situatie van de cliënt in relatie tot zijn of haar omgeving (gezin, maar ook school en hulpverlening), het ontstaan en het voortbestaan ervan en legt verbanden tussen deze factoren. Ingeval van suïcidaliteit dient een psychiater bij het opstellen van een verklarende analyse betrokken te zijn.

Vraag 12

Hoeveel jongeren verblijven nu en op het moment van sluiting in Zikos en hoeveel jongeren zijn overgeplaatst en naar welke specifieke instellingen? En kunt u hierbij splitsen om hoeveel jongens en meisjes het gaat?

Antwoord 12

Van de veertien jeugdigen (acht meisjes, zes jongens) die op het moment van de opnamestoppen op een ZIKOS-afdeling verbleven zijn er zes nog niet geplaatst. De uitgeplaatste jeugdigen zijn vrijwel allemaal uitgestroomd naar andere instellingen/woonvoorzieningen of zijn binnen de eigen organisatie naar een andere afdeling gegaan.

Vraag 13

Welk aandeel van de jongeren dat is opgenomen in Zikos was geschorst uit een voorlopige hechtenis of PIJ-maatregel?

Antwoord 13

Dat aandeel is zo beperkt dat het om privacyredenen niet nader gespecificeerd kan worden. Volledigheidshalve wijs ik er op dat een schorsing uit een PIJ-maatregel niet bestaat.

Vraag 14

Heeft de sluiting van Zikos ertoe geleid dat die schorsingen ongedaan zijn gemaakt, zodat jongeren zijn (terug)geplaatst in een Justitiële Jeugdinstelling?

Antwoord 14

Hiervan is geen sprake geweest. Een schorsing kan alleen ongedaan gemaakt worden als een jeugdige zich niet aan gestelde voorwaarden houdt. De jeugdreclasserder meldt de jeugdige dan terug bij de Officier van Justitie en deze bepaalt of een schorsing opgeheven kan worden.

Vraag 15

Is het waar dat jongeren uit Zikos zijn overgeplaatst naar de instelling die valt onder de oud-bestuurder van Zikos, de huidige (interim)bestuurder van Jeugdhulp Friesland, Woodbrookers thans ZIB geheten?

Antwoord 15

Dat is niet correct. Er zijn geen jongeren van een ZIKOS-afdeling naar Woodbrookers overgeplaatst.

Vraag 16

Hoeveel jongeren zijn in het afgelopen jaar geplaatst in de Woodbrookers vanuit Zikos?

Antwoord 16

Er zijn ook het afgelopen jaar geen jongeren van een ZIKOS-afdeling naar Woodbrookers overgeplaatst.

Vraag 17

Vindt u dat de commissie die op dit moment zich richt op doorplaatsen van de huidige jongeren die nu nog in Zikos verblijven (de OCJ), kinderen mag overplaatsen vanuit Zikos naar de Woodbrookers, gelet op het risico dat zij in laatstgenoemde instelling lopen?

Antwoord 17

Jeugdhulp Friesland is voornemens de locatie Woodbrookers op 1 juli 2024 te sluiten. Er vinden daarom geen nieuwe plaatsingen plaats. Inmiddels verblijven er geen jeugdigen meer op Woodbrookers.

Vraag 18

Is het waar dat op dit moment in de Woodbrookers twee jongeren zijn geplaatst op een open en één jongere op een gesloten afdeling?

Antwoord 18

Er verblijven op dit moment geen jeugdigen meer op Woodbrookers.

Vraag 19

Vindt u dat het plaatsen van kinderen in lege gebouwen in afzondering van leeftijdsgenoten een vorm van onmenselijke- en daarom ongeoorloofde behandeling is?

Antwoord 19

Het verblijf van jeugdigen in vrijwel lege gebouwen is niet wenselijk, maar kan soms onvermijdelijk zijn als een aanbieder stopt met het gebruik van een accommodatie. In dit geval streefde Jeugdhulp Friesland ernaar dat voor 1 juli 2024 de jeugdigen een passende vervolgplek krijgen omdat dat de

beoogde sluitingsdatum is. Dat is inmiddels gelukt waardoor er nu geen jeugdigen meer verblijven op Woodbrookers.